

1 SISUKOKKUVÕTE

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse §3 lõige 2 alusel algatas Keskkonnaministeerium ÜF tehnilise abi projekti 2003/EE/16/P/PA/012 "Vooluveekogude ökoloogilise kvaliteedi parandamine" Loobu jõel paiknevatele Joaveski ja Loobu paisudele kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamise 24. aprilli 2006. a keskkonnaministri käskkirjaga nr 504.

Käesoleva keskkonnamõju arendaja, otsustaja ja järelvalvaja on EV Keskkonnaministeerium. Ekspertgrupp juhib AS Maves ekspert Silver Riige.

Kavandatava tegevuse eesmärgiks on Loobu jõe ökoloogilise kvaliteedi parandamine ning EL Veepoliitika raamdirektiivi kriteeriumite järgi *hea* seisundi saavutamine.

Kavandatava tegevuse erinevatest variantidest ja nende tehnilistest lahendustest annab ülevaate KALADE RÄNDETEE AVAMISE EELPROJEKT LOOBU JÕE ÖKOLOOGILISE SEISUNDI PARANDAMISEKS (The conceptual design for allowing fish migration for improvement the ecological quality of the river Loobu).

Kavandatav tegevus toimub Harju maakonnas Kuusalu vallas Joaveski külas Joaveski paisul ja Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas Loobu külas Loobu paisul.

Loobu jõgi kuulub keskmise suurusega Soome lahe vesikonna jõgede hulka. Jõe pikkus on 62 km, valgala 308 km². Alamjooksult alates on jõel järgmised paisud (kaugus suudmest, km): Joaveski (10), Loobu (28), Undla (50) ja Kadrina (54). Looduslikuks tõkkeks on Joaveski joastik sadakond meetrit samanimelisest paisust allavoolu. Joastik on ületatav hea ujumisvõimega liikidele (lõhe, meriforell, jõeforell), kehvema ujumisvõimega liikidele on ta aga vähemal või rohkemal määral rändetõkkeks.

Loobu jõe aasta keskmine vooluhulk Joaveski paisu ristlõikes on 2,7 m³/s, Loobu paisu ristlõikes on 2,0 m³/s. Lõhele, meriforellile, jõeforellile ja harjusele on Loobu jõgi oma looduslike eelduste poolest üheks paremaks elupaigaks Eestis. Hästi sobilik on jõgi elupaigaks ka jõe- ja ojasilmule. Majanduslikult kasutatavateks liikideks Loobu jões on jõesilm, lõhe, meriforell, jõeforell, haug, vähesel määral ka angerjas, siirdesiig, teib, vimb, luts ja ahven. Praegusel ajal on paljud kalaliigid, sealhulgas kõik siirdekalad, levinud vaid jõe alamjooksul, allpool Joaveski paisu (10 km jõe suudmest).

Lähtudes EL Veepoliitika raamdirektiivi (2000/60/EÜ) põhimõtetest, on Loobu jõe kalastiku praegune seisund hinnatud järgmiselt:

- Jõe suudmest kuni Joaveski paisuni (10,4 km) - seisund kesine;
- Joaveski paisust ülesvoolu kuni Loobu paisuni - seisund kesine kuni halb;
- Loobu paisust ülesvoolu kuni Undla paisuni - seisund kesine kuni halb.

Loobu jõe 35 km pikkune kesk- ja alamjooks suudmest kuni Ama küalani on Natura 2000 alaks. Kaitseväärtusteks on jõgi kui elupaik, kaladest jõesilm, lõhe, ja hink, veeselgrootutest

paksukojaline jõekarp ja rohe-vesihobu, vee-eluviisiga imetajatest saarmas ning vee-elupaikadega seotud lindudest jäälind.

Loobu jõgi on kogu ulatuses lõheliste elupaikadena kaitstavate veekogude nimekirjas ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistus. Joaveski pais paikneb Lahemaa Rahvuspargi territooriumil.

Oluliste keskkonnamõjude kontrollimisel vaadeldi kõigepealt vastavust EL Veepoliitika raamdirektiivi nõuetele (projekti peaesmärgile — vooluveekogu *hea* seisundi taastamine), seejärel hinnati vastavust Eesti õigusaktidele ning planeeringutele ja arengukavadele. Nimetatud vastavuste alusel toimus kavandatava tegevuse variantide esimene hindamisetapp.

Sõelumisest järelejäänud variantide puhul vaadeldi veel järgmisi võimalikke keskkonnamõjusid:

- Loobu jõe hüdro-morfoloogilisele kvaliteedile,
- Loobu jõe vee kvaliteedile,
- jõe vee-elustikule (kaladele, põhjaloomastikule),
- Lahemaa Natura 2000 loodusala kaitseväärtustele ja ala terviklikkuse säilimisele,
- mõju kaitsealadele ja kaitsealustele liikidele,
- maastikule (pinnasele ja jõe kallastele),
- jõe kalanduslikule väärtusele,
- sotsiaalsele elukeskkonnale,
- maakasutusele,
- paisu mõjupiirkonna kinnistutele,
- kultuurilisele pärandile,
- negatiivsete mõjude leevendamise vajadust ja võimalusi.

Joaveski paisul vaadeldi kavandatava tegevuse järgmisi variante.

Variant 1 — Paisu täielik lammutamine, looduslähedase kärestiku taastamine, paisjärve puhastamine settest. Paisutuse alt vabaneva kärestiku pikkus on 300 m ja pindala 5000 m².

Variant 2 — Olemasoleva veetaseme säilitamine, paisjärve puhastamine settest, kamberkalapääsu rajamine paisu alavee poolele, liigveelasu ja põhjalasu vahele. Kitsaste olude tõttu ei saa antud kohas rajada looduslähedast kalapääsu, seetõttu on ettenähtud rajada kamberkalapääs.

Variant 3 — Olemasoleva veetaseme ja paisu säilitamine, kamberkalapääsu rajamine jõe paremale kaldale, paisjärve puhastamine settest. Pais avatakse kalade rändeperioodiks nii sügisel (15.09-31.12) kui ka kevadel (15.04-30.06)

Variant 4 — Olemasoleva veetaseme ja paisu säilitamine, paisjärve puhastamine settest, kamberkalapääsu rajamine paisu alavee poolele, liigveelasu ja põhjalasu vahele. Paisu avatakse sügisel kalade rändeperioodil (15.09-31.12).

Variant 0 — Kavandatavat tegevust ei toimu. See tähendab, et kalapääsu ei rajata ning Joaveski pais jääb kaladele ületamatuks rändetakistuseks.

Projekti eesmärkide täitmiseks loob parimad eeldused variant 1, kuid ka siin on toimimise eelduseks joastiku ületamiseks piisava vooluhulga (5-8 m³/s, keskmine vee sügavus 0,3-0,4 m) olemasolu rändeperioodil. Igal aastal on joastik tõenäoliselt ületatav ainult kevadel. Sügiseti on joastik ületatav tõenäoliselt igal teisel-kolmandal aastal. Sarnaselt mõjutab veepuudus rändeperioodil ka variantide 3 ja 4 efektiivsust. Paisu avatuse määramine kuupäevaliselt ei pruugi anda häid tulemusi, sest sellel ajal ei pruugi vett jões olla piisavalt. Parima efektiivsuse saavutamiseks tuleks paisu avamine ja sulgemine teha olenevalt tegelikust vooluhulgast, mis praktikas ei pruugi olla organisatoorsest põhjustel olla elluviidav. Projektis näidatud kuupäevi tuleks seetõttu käsitleda indikatiivsetena. Vähima toimimistõenäosusega on variant 2. Kindlasti ei täida projekti eesmärki 0-variant.

Ekspertgrupi ettepanek on rakendada **Joaveski paisul** kavandatava tegevuse erinevatest variantidest kas 1. või 3. varianti, kusjuures eelistatum on 1. variant. 3. variandiga on eesmärgi suhtes samaväärne 2 ja 3 variandi kombinatsioon, kus kalapääs rajatakse liigveelasu ja põhjalasu vahele ning pais avatakse kevadise ja sügisese rändeperioodi ajal.

Loobu paisul vaadeldi kavandatava tegevuse järgmisi variante.

Variant 1 — Paisu täielik lammutamine, looduslähedase karestiku rajamine.

Variant 2 — Olemasoleva veetaseme säilitamine, möödaviikpääsu rajamine jõe paremale kaldale. Kalade läbipääs paisutust likvideerimata on võimalik kalapääsu abil.

Variant 3 — Olemasoleva veetaseme säilitamine, kamberkalapääsu rajamine jõe paremale kaldale. Kamberkalapääs on sobiv rajada paremale kaldale vahetult regulaatori kõrvale. Kamberkalapääsu tõhusus võib jääda olulisel väiksemaks võrreldes möödaviikpääsuga.

Variant 4 — Olemasoleva veetaseme säilitamine, paisjärve puhastamine settest, möödaviikpääsu rajamine jõe paremale kaldale.

Variant 5 — Olemasoleva veetaseme säilitamine, paisjärve puhastamine settest, kamberkalapääsu rajamine jõe paremale kaldale.

Variant 6 — Olemasoleva veetaseme ja paisu säilitamine, kamberkalapääsu rajamine jõe paremale kaldale, paisjärve puhastamine settest, paisu avamine kevadel ja sügisel kalade rändeperioodil. Pais avatakse kalade rändeperioodiks nii sügisel (15.09-31.12) kui ka kevadel (15.04-30.06).

Variant 7 — Olemasoleva veetaseme ja paisu säilitamine, paisjärve puhastamine settest, kamberkalapääsu rajamine jõe paremale kaldale, paisu avamine sügisel kalade rändeperioodil. Pais avatakse ainult sügiseseks rändeperioodiks (15.09-31.12).

Variant 0 — Kavandatavat tegevust ei toimu. See tähendab, et kalapääsu ei rajata ning Loobu pais jääb kaladele ületamatuks rändetakistuseks.

Projekti eesmärgi jõe kalastiku seisundi taastamisvõimaluse loomiseks täidavad täielikult variandid 1, 2, 4, 6 ja 7, mööndustega variandid 3 ja 5, vastavust ei taga 0-variant.

Ekspertgrupi ettepanek on rakendada **Loobu paisul** kavandatava tegevuse erinevatest variantidest kas 1. või 4. varianti, kusjuures prioriteetsem oleks 4. variant tingituna kohaliku sotsiaalse keskkonna tugevast eelistusest sellele ning variandi parema vastavusega Kadrina valla üldplaneeringule ja arengukavale. Varuvariant on variant 2.